

STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMO CENTRAS

ISM VADYBOS IR EKONOMIKOS UNIVERSITETO
KETINAMOS VYKDYTI ANTROSIOS PAKOPOS STUDIJŲ
PROGRAMOS
VERSLO TVARUMO VADYBA
VERTINIMO IŠVADOS

Ekspertų grupė:

1. Dr. Giedrius Romeika (grupės vadovas), akademinės bendruomenės atstovas
2. Doc. dr. Artūras Jakubavičius, akademinės bendruomenės atstovas
3. Vygantas Valma, studentų atstovas

Vertinimo koordinatorius – Irma Dzikarienė

2022
Vilnius

DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Studijų programos pavadinimas	Verslo tvarumo vadyba
Studijų kryptių grupė (-ės)	Verslo ir viešoji vadyba (L)
Studijų kryptis (-ys)	L02 Vadyba
Studijų programos rūšis	Universitetinės
Studijų pakopa	Antroji
Studijų forma (trukmė metais)	Nuolatinė (1,5 m.)
Studijų programos apimtis kreditais	90
Suteikiamas laipsnis ir (ar) profesinė kvalifikacija	Verslo vadybos magistras

TURINYS

I. ĮŽANGA	4
II. Klaida! Žymelė neapibrėžta. 2.1. STUDIJŲ TIKSLAI, REZULTATAI IR TURINYS	6
2.2. MOKSLO (MENO) IR STUDIJŲ VEIKLOS SĄSAJOS	12
2.3. STUDENTŲ PRIĖMIMAS IR PARAMA	14
2.4. STUDIJAVIMAS, STUDIJŲ PASIEKIMAI IR ABSOLVENTŲ UŽIMTUMAS	16
2.5. DĖSTYTOJAI	18
2.6. STUDIJŲ MATERIALIEJI IŠTEKLIAI	19
2.7. STUDIJŲ KOKYBĖS VALDYMAS IR VIEŠINIMAS	21
III. REKOMENDACIJOS	22
IV. APIBENDRINAMASIS ĮVERTINIMAS	24

I. IŽANGA

Ekspertų grupė, susidedanti iš vadovo dr. Giedriaus Romeikos (Vilniaus universitetas) bei narių doc. dr. Artūro Jakubavičiaus (Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VILNIUS TECH), Lietuvos inovacijų centras) ir studentų atstovo Vyganto Valmos (Vytauto Didžiojo universitetas) 2022 m. gegužės mėn. atliko ketinamos vykdyti studijų programos Verslo tvarumo vadyba (toliau – Programa, studijų programa) išorinį vertinimą.

Programos rengėjas – ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas (toliau – Universitetas, ISM), viešasis juridinis asmuo, veikiantis kaip uždaroji akcinė bendrovė ir turintis aukštosios mokyklos statusą pagal Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymą bei galintis teikti aukštąjį išsilavinimą liudijančius bakalauro, magistro, daktaro diplomus.

Programos vertinimas vykdytas šiais pagrindiniais etapais:

- išanalizuota Programos rengėjų pateikta medžiaga - ketinamos vykdyti studijų programos aprašas (toliau – Aprašas) bei jo priedai (studijų dalykų aprašai; dėstytojų gyvenimo aprašymai; studijų programos duomenys ir kt.) bei šių dokumentų analizės pagrindu parengti pirminiai ekspertų grupės pastebėjimai ir suformuluoti tikslinantys klausimai;
- 2022 m. gegužės 11 d. įvyko nuotolinis ekspertų grupės vizitas į Universitetą, kurio metu buvo surinkta papildoma informacija – užduoti patikslinantys klausimai į susitikimus atvykusiems suinteresuotų Programos vykdymu grupių atstovams (Universiteto administracijai; Programos aprašo rengimo grupei; numatomiems Programos dėstytojams; socialiniams partneriams, kurie suinteresuoti pagal Programą numatomais rengti specialistais), susipažinta su Programos realizavimui pasitelkta Universiteto turima materialiąja baze (prieš vizitą ekspertų grupei pateikta filmuota medžiaga, susitikimo metu informacija papildyta žodžiu atsakius į tikslinamuosius klausimus bei pateikiant papildomus dokumentus);
- remiantis Aprašu bei jo priedais, vizito metu surinkta informacija bei papildomai pateiktų dokumentų informacija buvo parengtas Programos vertinimo išvadų projektas. Atlikto vertinimo pagrindu, atsižvelgiant į reikalavimus, išdėstytus pagrindiniuose reglamentuojančiuose teisės aktuose, tokiuose kaip Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-1168, galiojanti suvestinė redakcija 2021-11-16 (toliau – Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašas); Studijų pakopų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. V-1012, galiojanti suvestinė redakcija 2020-10-15 (toliau – Studijų pakopų aprašas); Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr. 535, galiojanti suvestinė redakcija 2019-07-26) (toliau – Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas); Studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašas, vertinamosios sritys ir rodikliai, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. V-835; Ketinamų vykdyti studijų programų vertinimo metodika, patvirtinta Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2019 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-149, galiojanti

suvestinė redakcija 2022-03-30; Verslo bei Vadybos studijų kryptių aprašai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. rugsėjo 14 d. įsakymu Nr. V-1664 ir kt., ekspertai suformulavo rekomendacijas Programos rengėjams.

Vertinimo išvadų projekte, remiantis išanalizuota informacija, pateikiami suformuluoti pasiūlymai Programos tobulinimui, skirstytini į dvi dalis:

- rekomendacijos, galimos įgyvendinti Programos vykdymo metu;
- rekomendacijos, siūlomos įgyvendinti per 10 dienų.

Programos rengėjai, atsižvelgę į ekspertų pateiktas rekomendacijas, atliko atitinkamus pakeitimus Apraše bei pateikė su pakeitimais susijusius dokumentus (Aprašo priedus).

II. PROGRAMOS ANALIZĖ

2.1. STUDIJŲ TIKSLAI, REZULTATAI IR TURINYS

- *Programos tikslų ir studijų rezultatų atitikties visuomenės ir (ar) darbo rinkos poreikiams (egzilio sąlygomis veikiančiai aukštajai mokyklai netaikoma) įvertinimas.*

Programos studijų rezultatų aktualumą visuomenės ir darbo rinkos poreikiams lemia aibė aplinkybių, tarp kurių paminėtinos:

- Globalios konkurencijos sąlygomis tvarumo paradigmos plėtojimas versle laikytinas viena iš esminių konkurencingumo sąlygų šių dienų kontekste. Kaip nurodoma Apraše (9 psl.), „Plačiaja prasme „tvarumo“ paradigma apima tris sritis: aplinkosaugą, socialinę ir valdymo sritis, arba trumpiau ESG (Environment, Social and Governance – angl.). ESG principų laikymasis reiškia prisiimamą organizacijų atsakomybę už savo veiklos poveikį trijose minėtose srityse, nepaisant to, ką jos teisiškai privalo daryti. ESG principų laikymasis apima platesnį organizacijų veiklos monitoringą ir atskaitomybę visuomenei, nei reikalaujama pagal teisės reguliavimus. Daugeliui tvarumas, visų pirma, susijęs su gamtos išteklių naudojimu ir klimato kaita. Plataus vartojimo prekių gamintojams siekiant daryti kuo mažesnę neigiamą poveikį aplinkai, aplinkosauginių principų taikymas savo tiesioginėje veikloje yra akivaizdžiai aktualus. Tad organizacijoms tampa vis aktualiau priimti svarbius sprendimus dėl savo tiekimo grandinių, kai siekiama kuo mažesnio neigiamo poveikio aplinkai.“

- „Vartojimo prekių ir paslaugų pramonė jau dabar susiduria su didžiuliais iššūkiais aplinkosaugos srityje: siekiant dabartinių ES klimato tikslų, reikės daugiau nei perpus sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2030 m. Padarius prielaidą, kad daugelyje šalių gerovė toliau didės ir vartojimas augs ateinančiais metais, siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai bus reikalingi fundamentalūs pokyčiai mąstyme, kaip ekonomika turi ir gali veikti; bus skubiai reikalingi nauji verslo modeliai, ypač susiję su žiedine ekonomika. Šalia iškeltų tikslų dėl klimato kaitos, kurie daro poveikį organizacijų veiklai, ekonomiką reguliuojantys reikalavimai tampa taip pat vis griežtesni. <...> ES Žalioji kursas numato, kad visos ES teritorijoje naudojamos pakuotės turėtų būti panaudojamos pakartotinai arba išrūšiuotos iki 2030 metų. Žiedinės ekonomikos veiksmų plane taip pat numatoma, kad produktai turėtų ilgą gyvavimo ciklą ar būtų pataisomi/suremontuojami (*“right to repair”*)“ (Aprašo 9 psl.).

- „Keičiasi ne tik teisinio reguliavimo aplinka verslo tvarumo srityje, kai vis daugiau nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų griežtina reikalavimus organizacijų veiklai ir jų daromam poveikiui ir vidinei, ir išorinei aplinkai. Keičiasi ir pati verslo aplinka - vis didėja klientų, vartotojų ir kitų verslo suinteresuotųjų šalių lūkesčiai verslui būti tvariu, nusistatyti tvarumo standartus, reikalaujama vis didesnės atsakomybės ir atskaitomybės apie vykdomas veiklas ir poveikį aplinkai“ (Aprašo 9 psl.).

- Galima sutikti, kad „tvarumas versle jau nebėra vieno vadovo, atsakingo už tvarias iniciatyvas, atsakomybė organizacijoje. Tvarios veiklos principai turi būti integruoti į visas verslo operacijas visoje vertės kūrimo grandinėje, visose verslo funkcijose bei sprendimų dėl tiekimo grandinių priėmimo. Šiuolaikinis darbuotojas ir vadovas turi ne tik suprasti aplinką, bet ir pagrįsti bei priimti sprendimus, kurie ne tik gerina organizacijos finansinius rodiklius, bet taip pat sprendžia tam tikras socialines ar aplinkos apsaugos/klimato problemas ar bet jau nedaro neigiamo poveikio aplinkai“ (Aprašo 10 psl.).

- Tvarumo kompetencijų poreikio didėjimą taip pat pagrindžia Aprašo 11 psl. pateikiama informacija: „McKinsey Global Institute atliktas tyrimas apie specialistų poreikį iki 2030 pabrėžia, jog nuo 2018 metų Europoje sparčiai auga darbo jėgos, talentų migracija, ir jog ateinančių dešimtmetį bus reikalingi globaliai mąstantys specialistai, gebantys ne tik kurti verslo rezultatus, bet ir integruoti tvaraus verslo principus savo veikloje. Remiantis *Harvard Business Review* studija (2022), šios kompetencijos nėra pakankamai plėtojamos kuriant tvarią visuomenę bei ateities poreikius atitinkantį verslą“.

- Su tvarumo paradigma susijusių kompetencijų poreikį patvirtina ir „Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, kurioje pabrėžiama išmaniosios valdysenos plėtros svarba, t.y., atviras ir skatinantis dalyvauti, rezultatyvus, atitinkantis visuomenės poreikius ir užtikrinantis geros kokybės paslaugas valdymas, kūrybiškumo, pilietiškumo ir lyderystės ir atsakingumo ugdymas, mokymosi visą gyvenimą kompetencijos plėtotė, ir priimanti kryptingus tvarius strateginius sprendimus valdysena“, aprėpiant ir „vadybos specialistus, turinčius strategiškai svarbias kompetencijas, turinčias didžiausią įtaką tvarumo tikslų įgyvendinimui versle nacionalinėje ir platesnėje, globalioje, aplinkoje“ (Aprašo 11 psl.). Apraše (11 psl.), taip pat nurodoma, kad „rengiamų specialistų poreikį akcentuoja ir ISM socialiniai partneriai bei dalininkai“. Šis teiginys buvo patvirtintas susitikimo metu su ISM administracija ir socialiniais partneriais.

Laikytini pagrindais Apraše (13 psl.) pateikiami teiginiai, kad baigę šias studijas studentai galės: (i) „vykdyti profesinę veiklą privačiame, viešajame ir vyriausybiname sektoriuose, dirbti nacionalinėse ir tarptautinėse organizacijose ir institucijose bei pelno nesiekiančiame sektoriuje, t. y. visur, kur reikia specialistų, gebančių kompleksškai analizuoti tvarumo iššūkius įvairiose aplinkose ir integruoti tvarumą lemiančius sprendimus į visas verslo operacijas, visus vertės kūrimo ir išlaikymo etapus, organizacijos strateginius bei operacinius sprendimus“; (ii) „inicijuoti, organizuoti ir įgyvendinti įvairius projektus organizacijose, vadovauti įvairioms tvarumą skatinančioms iniciatyvoms, dirbti verslo ir kitų organizacijų analitikais“; (iii) „ne tik suprasti organizacijų išorinę ir vidinę aplinką, bet ir pagrįsti bei priimti sprendimus, kurie gerina organizacijos finansinius rodiklius kartu sprendžiant tam tikras socialines ar aplinkos apsaugos / klimato kaitos problemas ar bent jau nedarant neigiamo poveikio aplinkai“.

• *Programos tikslų ir studijų rezultatų atitikties institucijos misijai, veiklos tikslams ir strategijai įvertinimas.*

Aprašo 13 psl. nurodoma, jog: „Vadybos kryptyje ISM šiuo metu vykdo septynias programas visose studijų pakopose. Antroje pakopoje ISM siūlo keturias vadybos krypties programas („Inovacijų ir technologijų vadyba“, „Vadyba“, „Globali lyderystė ir strategija“ ir „Švietimo lyderystė“), kurių kiekviena yra sufokusuota į skirtingą sritį ir tikslinį segmentą: (i) Inovacijų ir technologijų vadybos magistro studijų programos fokusas yra technologijų inovacijų valdymas. Ji skirta bakalauro studijų absolventams, neturintiems darbo patirties <...>; (ii) Vadybos magistro studijų programa skirta plačioms vadybos kompetencijoms plėtoti ir yra orientuota į ne mažesnę kaip 4 metų vadovaujančio darbo patirtį turinčius kandidatus <...>; (iii) Švietimo lyderystės magistro studijų programa skirta švietimo organizacijos esamų ir būsimų vadovų lyderystės gebėjimų plėtotei; (iv) Globali lyderystė ir strategija yra sutelkta į globalios lyderystės ir strategijos kompetencijų ugdymą ir yra orientuota į jaunus žmones, dažniausiai baigusius ne verslo ir vadybos krypties studijas be vadovaujančio darbo patirties.“

Apraše (14 psl.) nurodoma, kad: „Studijų programos Verslo tvarumo vadyba tiksliai grindžiami ISM misija ir strateginiais prioritetais. Universiteto misijos esmė yra studentų lyderystės

gebėjimų plėtojimas ir žinių bendrakūra tvariems pokyčiams. Savo strategijoje ISM yra užsibrėžęs tikslą didinti studijų programų tarptautiškumą, gerinti studentų patyrimą, plėsti programų, užtikrinančių mokymosi visą gyvenimą, pasiūlą. Šie tikslai atsispindi ketinamos vykdyti studijų programos Verslo tvarumo vadyba studijų rezultatuose, studijų programos turinyje ir studijų procese.“

Pastebėtina, kad Programa yra loginė ISM vadybos srities grupės mokslininkų atliekamų tyrimų tąsa bei prisideda prie mokslo žinių sklaidos tvaraus augimo srityje, pagrinde atliepiant Jungtinių Tautų tvaraus augimo trečią (gera sveikata ir gerovė) ir aštuntą (tinkamas darbas bei ekonominis augimas) tikslus.

Galima pagrįstai teigti, kad rengiama programa „Verslo tvarumo vadyba“ papildo ISM Vadybos krypties magistro studijų kitas programas. Pastebėtina ir tai, kad ši programa suteikia bakalauro programų absolventams galimybę toliau tęsti studijas ISM Vadybos krypties magistrantūroje, gilinant kompetenciją specifinėje srityje, susijusioje su tvaraus verslo valdymu.

- *Programos atitiktis teisės aktų reikalavimams įvertinimas.*

Programos apraše teigiama, jog ji sukurta remiantis šiais Lietuvos Respublikoje galiojančiais nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais aukštąjį mokslą:

- Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašu (2010, Nr. 56-2761 su pakeitimais) ir atitinkamai Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sandaros aprašu, 7 kvalifikaciniu lygiu);
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu, patvirtinančiu „Studijų pakopų aprašą“ (2011, Nr. V-2212 Vilnius), grindžiamą Dublino studijų pakopų aprašu;
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 16V-1168 „Dėl Bendrųjų studijų vykdymo reikalavimų aprašo patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. V1075 įsakymu „Dėl studijų kryptių ir kryptių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašo, jo keitimo tvarkos, kvalifikacinių laipsnių sąrangos ir studijų programų pavadinimų sudarymo principų patvirtinimo“.
- Vadybos studijų krypties aprašu;
- taip pat atsižvelgta į tarptautinius dokumentus, reglamentuojančius aukštąjį mokslą ir kokybės užtikrinimą, tokius kaip ECTS Vartotojo Gidas 2015 ir AACSB Business Standards.
-

Programos trukmė - 1,5 metų (3 semestrai), apimtis 90 kreditų (formalieji reikalavimai: 90-120), studijų krypties dalykų apimtis 72 kreditai (reikalavimas - ne mažiau 60), magistro baigiamasis darbas sudaro 30 kreditų (tiek kiek ir minimalusis reikalavimas), studijuojamų dalykų skaičius per semestrą 5 (reikalavimas - ne daugiau kaip 7), kontaktinių valandų skaičius (įskaitant nuotolinio dėstymo kontaktines valandas) sudaro 16% visų Programos valandų skaičiaus (reikalavimas - ne mažiau kaip 10%), o studento savarankiško darbo apimtis - 84% viso Programos valandų skaičiaus (reikalavimas - ne mažiau kaip 50 %). Taip pat studentai turi galimybę pasirinkti du iš penkių pasirenkamųjų studijų dalykų (modulių).

Atsižvelgiant į pateiktą bei išanalizuotą informaciją galima teigti, jog Programa atitinka teisės aktų reikalavimus.

- *Programos studijų tikslų, studijų rezultatų, mokymo (-si) ir vertinimo metodų suderinamumo įvertinimas.*

„Programos tikslas - parengti atsakingus, strategiškai ir kritiškai mąstančius specialistus, turinčius lyderystės gebėjimų, reikalingų veikti globalioje ir lokaliaje aplinkoje, žinių apie **organizacijų ir kitų socialinių sistemų** tvarų strateginį valdymą, gebančius analizuoti globalią rinką, prognozuoti jos pokyčius, modeliuoti tvarios organizacijos strategiją, spręsti globalias teorines ir praktines problemas, siekiant organizacijų veiklos tvarumo, vertinti organizacijų veiklos daromą poveikį aplinkai ir apie tai komunikuoti visuomenei“ (Aprašo 16 psl.). Tiek Programos tikslu, tiek Apraše akcentas nukreipiamas į **vadybos** krypties studijų aprėptį, pabrėžiant socialinių mokslų žinias apie mikro- ir makro- aplinkos veiksnius, darančius poveikį organizacijų ir socialinių sistemų vystymo(-si) procesų pažinimui ir valdymo sprendinių priėmimui. Šiame kontekste atsiranda abejonės dėl Programos pavadinimo tikslumo - verslo dedamosios akcentavimas, tuo pat metu pozicionuojant absolvento veiklos galimybes ne tik verslo, bet ir kitokio tipo organizacijose ar organizacinėse struktūrose gali sudaryti tam tikrų prielaidų stojančiųjų klaidinimui. Šių daromų prielaidų pagrindimui iliustruoti galima pasitelkti nuotolinio vizito metu surinktą informaciją iš diskusijų apie tipinio Programos absolvento viziją. Soc. partneriai bei dėstytojai pateikė kiek kitokią viziją (absolventą įsivaizduojant kaip analitiką, vertintoją, iš dalies konsultantą) nei administracija ir programos rengėjai (absolventą matantys kaip organizacijos (verslo ir ne tik) strategą, vadybininką). Analogiškas „dualumas“ stebimas ir numatomuose Programos rezultatuose, kurių dalis vienareikšmiai adresuota taikymui verslo organizacijose, o dalis - į platesnį taikymą (ne vien verslo organizacijose). Dėl šios situacijos susidaro sunkumų studijų krypties nu(si)statyme, negalint vienareikšmiškai suformuluoti argumentų vadybos ar verslo krypties priskyrimui.

Plačiąja prasme „tvarumo“ paradigma apima tris sritis: aplinkosaugą, socialinę ir valdymo sritis. Jos negali būti viena nuo kitos atsiejamos projektuojant ir plėtojant verslo tvarumą. Šios programos tikslo viena dedamųjų – parengti specialistus, gebančius „spręsti <...> praktines problemas siekiant organizacijų veiklos tvarumo“. Kaip minėta, verslo tvarumas greta socialinių ir ekonominių dedamųjų apima ir aplinkosauginius aspektus, kurie dažnu atveju versle neatsiejami nuo tvarių (žiedinių/žalių) technologijų taikymo verslo procesuose. Kitaip tariant, siekiant efektyviai valdyti verslo tvarumą, yra būtinas suvokimas technologinės dedamosios tvaraus verslo projektavimo ir plėtros vertės kūrimo grandinėje. Tuo tarpu Universitetas, MSc (angl. *Master of Science*) programų portfelyje (Universitete vykdomos tiek MSc, tiek MBA magistrantūros studijos) prisilaikantis gilesnės specializacijos principo, tiek vykdomus tyrimus, tiek Programos turinį fokusuoja/orientuoja į **socialinio tvarumo sritį**.

Apibendrinant aukščiau pateiktus pastebėjimus teigtina, jog Programos pavadinimas, tikslas, studijų rezultatai bei turinys reikalauja kruopštesnio suderinimo tarpusavyje, išgryninant susiejimą su pasirinkta studijų kryptimi.

- *Programos dalykų (modulių) visumos, užtikrinančios studento nuoseklių kompetencijų ugdymą(-si) įvertinimas.*

Programos sudarymo logika yra paremta siekiu joje apimti visus strateginio valdymo (organizacijos) etapus (aplinkos vertinimą ir iššūkių identifikavimą, strategijos kūrimo procesą, įgyvendinimą bei organizacijos poveikio vertinimą ir komunikavimą visuomenei). Rengėjai Programos turinį skirsto į tris sąlygines logines dalis:

1. Aplinkos vertinimas ir tikslų įvardinimas, skirta ugdyti gebėjimus analizuoti ir kompetencijas vertinti šiandieninių organizacijų iššūkius išorinėje ir vidinėje aplinkoje;

2. Naujos kartos tvarių strategijų kūrimas - skirta žinių įgijimui ir kompetencijų ugdymui formuojant tvarias organizacijos strategijas;
3. Tvarios strategijos įgyvendinimas ir poveikio vertinimas – skirta kompetencijų, reikalingų strategijų įgyvendinimui ir organizacijos poveikio aplinkai vertinimui, ugdymui.

Išanalizavus studijų modulių aprašus pastebėta, kad siekiant užtikrinti studentų nuoseklią kompetencijų ugdymą visose trijose „tvarumo“ paradigmos srityse (aplinkosaugos, socialinė ir valdymo sritys) ribotas dėmesys skiriamas technologinės dedamosios suvokimo ir kompetencijų formavimui tvaraus verslo projektavimo ir plėtros vertės kūrimo grandinėje. Technologinė dedamoji aplinkosaugos kontekste kiek plačiau nagrinėjama tik pasirenkamame modulyje - Tvari naujų technologijų plėtra / *Sustainable development of emerging technologies*. Galima daryti išvadą, jog visi studijų moduliai įvairiais būdais tikslingai prisideda prie studijų programos lygmens studijų rezultatų pasiekimo ir studento nuoseklią kompetencijų ugdymo **socialinio tvarumo srityje**. Programos dalykų (modulių) visumos konstruktas, sudarytas siekiant apimti visus strateginio valdymo etapus (aplinkos vertinimą ir iššūkių identifikavimą, strategijos kūrimo procesą, įgyvendinimą bei organizacijos poveikio vertinimą ir komunikavimą visuomenei), atliepia tiek vadybos, tiek ir verslo krypties studijų aprėptį.

- *Galimybių studijuojantiems individualizuoti programos struktūrą atsižvelgiant į asmeninius mokymosi tikslus bei numatytus studijų rezultatus įvertinimas.*

Studentai studijų metu turės galimybę išklausti du iš penkių pasirenkamųjų modulių: (1) Lyderystės gebėjimų ugdymas/Leadership skill development; (2) Žmonės, organizacija ir inovacijos / People, organisation and innovation; (3) Globali Lyderystė / Global leadership; (4) Dirbtinio intelekto principai ir taikymas/AI principles and application; (5) Tvari naujų technologijų plėtra / Sustainable development of emerging technologies.

Prie galimybių studijuojantiems individualizuoti studijas, atsižvelgiant į asmeninius mokymosi tikslus bei numatytus studijų rezultatus, prisideda ir tai, kad studijų metu studentams: (i) bus suteikta galimybė studijuoti nuotoliniu būdu; (ii) renkantis namų darbų ar kursinių projektų užduotis bus suteikiama galimybė pasirinkti nagrinėjamą objektą, maksimaliai susietą su studijuojančio poreikiais; (iii) galimybė pasirinkti praktikos vietą; (iv) siūlomos „Erasmus+“ judumo galimybės (16 partnerių); (v) bus siūloma galimybė gauti dvigubą ISM/KEDGE diplomą.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. Programos idėja/vizija atitinka aktualiausią visuomeninę/politinę su tvaria plėtra susijusią problematiką.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

1. Netenkinančios Programos pavadinimo, tikslo, rezultatų tarpusavio loginės sąsajos.
2. Nepakankamai išryškinti atributai, leidžiantys vienareikšmiškai priskirti Programą vadybos arba verslo studijų kryptį.
3. Ribotas dėmesys technologinės tvarumo dedamosios suvokimui ir kompetencijų formavimui tvaraus verslo projektavimo ir plėtros vertės kūrimo grandinėje.

Pataisymai, atlikti atsižvelgiant į ekspertų rekomendacijas

Programos rengėjai atsižvelgė į pastabą dėl „riboto dėmesio technologinės tvarumo dedamosios suvokimui ir kompetencijų formavimui tvaraus verslo projektavimo ir plėtros vertės kūrimo grandinėje“, į Programą įtraukė naują 6 ECTS modulį „Technology for Economic, Environmental, and Social Impact“ (liet. Technologijos ekonominiam, aplinkosauginiam ir socialiniam poveikiui), kuris bus dėstomas vieno iš ryškiausių profesorių Europoje technologijų vadybos, skaitmeninių transformacijų ir žiedinės ekonomikos srityje, prof. dr. Saman Sarbazvatan. Prof. dr. S. Sarbazvatan dirba Ecole des Ponts Verslo mokykloje, kuri yra ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto ir šios studijų Programos partnerė. Šis modulis bus dėstomas vietoje anksčiau planuoto privalomo Programos modulio „Artificial Intelligence and Ethical Considerations“, kuris bus siūlomas kaip pasirenkamasis modulis (6 ECTS). Programos rengėjai papildomai detalizavo, kad aplinkosauginė tvarumo dimensija bei žiedinės ekonomikos temos bus studijuojamos keliuose Programos moduluose (moduluose nurodė apimtis kontaktinėmis valandomis, neįskaitant studentų savarankiško darbo).

Į rekomendaciją „išgryninti, pagrįsti tarpusavyje suderinti ir Programos pavadinime, tikslė, uždaviniuose įvardinti Programos priskyrimą arba vadybos, arba verslo studijų krypčiai“, rengėjai sureagavo pateikdami pakoreguotą Programos tikslą, atitinkamus uždavinius (studijų rezultatus).

Pakoreguotas tikslas: „parengti atsakingus, strategiškai ir kritiškai mąstančius vadybos specialistus, turinčius lyderystės gebėjimų, reikalingų veikti globalioje ir lokaliaje aplinkoje, žinių apie verslo ir kitų organizacijų tvarų strateginį valdymą, gebančius analizuoti globalią rinką, prognozuoti jos pokyčius, modeliuoti tvaraus verslo ir kitų organizacijų strategiją, spręsti globalias teorines ir praktines problemas siekiant verslo ir kitų organizacijų veiklos tvarumo, vertinti jų daromą poveikį aplinkai ir apie tai komunikuoti visuomenei.“ (Aprašo 16 psl.).

Pakoreguoti studijų rezultatai (Aprašo 16-17 psl.):

„Gebės suprasti ir vertinti sąsajas tarp trijų tvarumo dimensijų: Socialinės, aplinkos ir ekonomikos;

Gebės suprasti ir vertinti investicijų, darančių ilgalaikį poveikį tvarumui, naudą verslui ir aplinkai;

Gebės analizuoti globalią rinką, prognozuoti jos pokyčius, modeliuoti tvaraus verslo ir kitų organizacijų strategijas;

Gebės suprasti ir taikyti tvarios vertės kūrimo principus;

Gebės integruoti įvairias žinias vertinant ir siūlant alternatyvius strateginius tvarius sprendimus globalioje verslo aplinkoje;

Gebės sudaryti rodiklių, vertinančių verslo ir kitų organizacijų poveikį trijose tvarumo dimensijose sąrašą, taikyti ESG metodiką.“

Pakoreguotame Apraše Programa priskiriama Vadybos krypčiai.

Ekspertai konstatuoja, jog į pateiktas rekomendacijas sureaguota tinkamai, atlikti patobulinimai/pakeitimai tenkina.

Taip pat, Programos rengėjai pateikė informaciją, susijusią su rekomendacija „praplėsti socialinių partnerių sąrašą, kurie dalyvaus programos įgyvendinime (inicijuos temas projektiniams darbams, suteiks vietas praktikoms ir pan.), subjektais, kurie patys vykdo veiklas, sietinas su didesnio tvarumo poreikiu, bet ne konsultuoja kitus tvarumo plėtojimo klausimais. Rekomenduojama, kad santykis tarp subjektų, kurie patys vykdo gamybos/paslaugų veiklas ir konsultuojančių kitus tvarumo klausimais būtų apie 50/50“. ISM įkūrė ESG tarybą šiai studijų Programai ir kitoms tvarumo iniciatyvoms plėtoti:

<https://www.ism.lt/ism-isitraukia-i-tvarumoproblemu-sprendima-ikurta-esg-council/>.

ISM ne tik konsultavosi su verslo partneriais kurdami Programos turinį, bet jau yra sutarta, kad verslo atstovai lankysis kvietinių svečių statusu įvairiuose programos kursuose. Jau yra sutarta dėl šių verslo atstovų įsitraukimo į dėstymą:

„SEB bankas – Sustainable Finance and Investments kurse;

ECB (Europos Centrinis bankas) - Sustainable Finance and Investments kurse;

Trafi – Business and Society: Creating Shared Value ir Sustainable Strategies and New Business models kursuose;

Moody's - Global sustainability agenda and ESG accounting ir Managerial Accounting for Sustainable Business Development kursuose;

Vinted - Sustainable Strategies and New Business Models ir Social and Sustainable Business Innovations kursuose;

AUGA – Sustainable Supply Chain Management kurse.

Vyksta ir tolesnės diskusijos dėl kitų verslo atstovų dalyvavimo skirtinguose Programos kursuose.“ (Aprašo 43 psl.).

Ekspertai konstatuoja, jog pateikta rekomendacija įgyvendinama tinkama kryptimi.

2.2. MOKSLO (MENO) IR STUDIJŲ VEIKLOS SĄSAJOS

- *Aukštosios mokyklos vykdomos mokslo (meno) veiklos lygio pakankamumo su studijų kryptimi susijusioje mokslo (meno) kryptyje įvertinimas.*

Programa priskirtina socialinių mokslų sričiai. Jai aktuali mokslinė produkcija vykdoma vadybos (S003) mokslo srityje. Galima sutikti, kad „remiantis Lietuvos universitetų ir mokslinių tyrimų institutų 2017-2020 metų socialinių mokslų srities darbų kasmetinio formaliojo vertinimo rezultatais pagal kryptis, ISM demonstruoja gerus rezultatus mokslo kryptyje Vadyba: svertinė taškų suma skirta ISM už formaliojo vertinimo darbus vadybos kryptyje 2017 m. buvo 169,31 (6 vietoje tarp visų 21 institucijų, kurių vertinimo rezultatai buvo pateikti), 2018 m. -- 175,60 (6 vietoje tarp 19 institucijų), 2019 m. – 160,02 (7 vietoje tarp 18 institucijų). 2020 metų socialinių mokslų srities darbų formaliojo vertinimo rezultatai pagal kryptis dar neskelbiami, pagal preliminarinius rezultatus – svertinė taškų suma Vadybos kryptyje bus lygi 299,63 ir tai yra 87% daugiau nei 2019 metais“ (Aprašo 24 psl.).

Remiantis paskutinio (2017 metų) palyginamojo ekspertinio universitetų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklos vertinimo rezultatais, ISM mokslo darbai kryptyje Vadyba buvo įvertinti aukščiausiais balais. ISM visų krypties darbų ekspertinio vertinimo suminis svertinis įvertis buvo lygus 4,00. Atitinkamai, ISM visų krypties darbų dalių suma buvo lygi 5,00, krypties darbų, kurių ekspertinio vertinimo įvertis lygus arba didesnis už 2, dalių suma buvo lygi 5,00 bei krypties darbų, kurių ekspertinio vertinimo įvertis lygus arba didesnis už 3, dalių suma buvo lygi 5,00 (Aprašo 24 psl.). Užsienio ekspertai apibendrintai ISM MTEP veiklą vadybos kryptyje įvertino kaip stiprią tarptautiniu lygiu; „vykdomi moksliniai tyrimai yra aukšto lygio ir pripažįstami tarptautiniu lygiu“ (Aprašo 25 psl.).

Programos aprašyme, norint atskleisti aukštą ISM įgyvendinamų vadybos krypties mokslinių tyrimų meistriškumą, yra pateikiama keletas mokslinių darbų, vertinamuoju laikotarpiu (2019-2022 m.) publikuotų aukščiausio lygio žurnaluose, įtrauktuose į Financial Times 50 Sąrašą ir/ar

ABS AJG Verslo mokyklų asociacijos akademinių žurnalų sąrašą (Association of Business Schools, Academic Journal Guide) ir/ar turinčiuose aukštą krypties cituojamumo rodiklį, t.y. kurių cituojamumo rodiklis (Impact Factor) yra aukštesnis nei tos krypties agreguotasis cituojamumo rodiklis (Aggregate Impact Factor) (remiantis „Clarivate Analytics“ Journal Citations Reports sąrašo žurnalų citavimo ataskaitos duomenimis), tačiau jų aibėje dominuoja publikacijos sietinos tik su tvarumo koncepto socialine dedamąja. Publikacijų, sietinų su aplinkosaugine dedamąja, bei integruojančių holistinį „tvarumo“ pobūdį yra tik vienetai.

Nagrinėjant pateiktą informaciją apie ISM vadybos srities grupės mokslininkų atliekamų tyrimų tematikas ir rezultatus, pastebėtina, kad jie prisideda prie mokslo raidos tvaraus augimo srityje, pagrinde atliepiant Jungtinių Tautų tvaraus augimo trečią (gera sveikata ir gerovė) ir aštuntą (tinkamas darbas bei ekonominis augimas) tikslus. Programos apraše pateikiama informacija pagrindžia ISM vadybos srities grupės mokslininkų aktyvų ir produktyvų darbą plėtojant mokslinius tyrimus tvaraus augimo tematikoje, fokusuojantis pagrinde tik į tvarumo koncepto socialinę ir ekonominę dedamąją.

ISM vadybos srities mokslininkai savo mokslinių tyrimų rezultatus publikuoja teminiuose ir tarpdisciplininuose aukšto lygio tarptautiniuose žurnaluose, įtrauktuose į Clarivate Analytics WoS JCR 1 ir 2 kvartiles, Association of Business Schools Academic Journal Guide (AJG) žurnalų reitingus, įskaitant 4* leidinius, bei Financial Times Research Rank, tokiuose kaip, pavyzdžiui Academy of Management Journal, Organization & Environment, Journal of Business Ethics, Organizational Dynamics, Leadership, Human Resource Management Journal, Personnel Psychology, Career Development International, European Business Review Finance and Society ir kt.), tarptautiniu mastu pripažintų leidyklų (pvz. Springer, Edward Elgar) leidžiamose knygos bei monografijose. ISM mokslininkų tyrimų rezultatai yra pristatomi ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose, įskaitant Academy of Management, British Academy of Management, European Academy of Management, EGOS (European Group of Organizational Studies), European Marketing Academy, Association for Consumer Research Conference, European Association of Work and Organizational Psychology (EAWOP).

Pastebėtiną ISM vadybos krypties mokslininkų aktyvų dalyvavimas nacionaliniuose ir tarptautiniuose MTEP projektuose, sietinuose su tvarumo paradigma, taip pat pagrinde fokusuojantis tik į tvarumo koncepto socialinę ir ekonominę dedamąją. Su „aplinkosaugine“ tvarumo dedamąja tiesiogiai siejasi tik vienas programos aprašyme įvardintas projektas – „Žiedinės ekonomikos kolektyvinė produkcija: bendruomenės aspektas“ (Projektas, vykdomas pagal Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020, 2019 06 01 – 2023 06 01). Apraše įvardijamos ISM mokslinių tyrimų 2020-2025 metais planuojamos įgyvendinti prioritetinėse tarpdisciplininėse tyrimų tematikose „Naujos technologijos ir entreprenerystė“ bei „Tvarus augimas“ aplinkosauginė komponentė holistinėje tvarumo paradigmoje nėra įvardijama/išskiriama.

Galima pagrįstai teigti, kad ISM mokslinių tyrimų vadybos kryptyje tikslai neatsiejami nuo ISM nuolatinio tobulėjimo strategijos, orientacijos į aukštos kokybės mokslinius tyrimus. Universitetas siekia aukštos mokslinių tyrimų kokybės, daugiausia dėmesio skiriant tyrimų socialiniam reikšmingumui, inovacijoms ir tvariui augimui. Šiame kontekste ISM mokslininkai siekia iš naujo aiškinti įvairius vadybos fenomenus tiek atskirų šalių, tiek regionų, tiek globaliame sparčiai kintančiame kontekste, tame tarpe, siejant ir su tvarumo paradigma.

- *Studijų turinio susiejimo su naujausiais mokslo, meno ir technologijų pasiekimais įvertinimas.*

Programos moduliai yra glaudžiai susiję su verslo poreikiais, visuomenės lūkesčiais ir naujausiomis žiniomis apie tai, kokių gebėjimų trūksta jauniems specialistams. Su naujausiais mokslo pasiekimais studijų kryptyje studentai susipažins rašydami, analizuodami mokslinius straipsnius, atlikdami atvejų analizes, kur turės remtis naujausiais modeliais bei teorijomis, įvairiomis tvarumo teorijomis. Pavyzdžiui, tokios tendencijos kaip didėjanti verslo atskaitomybė, suinteresuotųjų šalių valdymas, skaitmenizacija, globaliosios lyderystės ypatumai, yra įtrauktos į siūlomų studijų dalykų turinį bei bus siūlomos kaip baigiamųjų darbų temos.

ISM dėstytojai sistemingai dalyvauja tarptautinėse ir nacionalinėse mokslinėse konferencijose. Tai laikytina efektyviu šaltiniu naujausius mokslo pasiekimus panaudoti studijų procese. Atliekami tyrimai pasižymi ir metodų naujumu, pavyzdžiui: (i) vienuose tyrimuose naudojami mašininio mokymosi algoritmai, siekiant identifikuoti tokių reiškinių kaip vadovo hubris, intuicija priimant sprendimus, t.t. diskurso žymiklius; (ii) kituose tyrimuose mašininio mokymosi metodika naudojama tyrimuose, kuriuose siekiama pasitelkiant dirbtinio intelekto ir didžiųjų verslo duomenų analitikos įrankius sukurti žmogiškųjų išteklių paieškos, atrankos ir vertinimo platformos prototipą.

Galima pagrįstai teigti, kad programos turinys atspindi naujausius mokslo ir technologijų pasiekimus socialinių mokslų srityje, sietinoje su tvarumo paradigma, ypač fokusuojantis į socialinę tvarumo komponentę. Šioje srityje, studijų programos studijų turinio ir naujausių mokslo ir technologijų pokyčių tarpusavio sąsajas rodo ISM tyrėjų/dėstytojų atliekami tyrimai ir jų dalyvavimas mokslinių tyrimų projektuose. Programos moduluose yra integruojami naujausi mokslo tyrimai, modeliai ir teorijos.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. ISM mokslininkų vadybos kryptyje atliekami moksliniai tyrimai yra aukšto lygio ir pripažįstami tarptautiniu mastu;
2. Mokslinių tyrimų vadybos kryptyje tikslai neatsiejami nuo ISM nuolatinio tobulėjimo strategijos, orientacijos į aukštos kokybės mokslinius tyrimus.
3. Sistemingas dalyvavimas tarptautinėse ir nacionalinėse mokslinėse konferencijose, sudarantis prielaidas naujausius mokslo pasiekimus panaudoti studijų procese.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

1. Plėtojant mokslinius tyrimus tvaraus augimo tematikoje, ISM fokusuojasi pagrinde tik į tvarumo koncepto socialinę ir ekonominę komponentes, mažai dėmesio skiriant aplinkosauginei (tame tarpe technologinei) komponentei.

2.3. STUDENTŲ PRIĖMIMAS IR PARAMA

- *Studentų atrankos ir priėmimo kriterijų ir proceso tinkamumo ir viešumo įvertinimas.*

Studentai, norintys patekti į šią Programą, turės būti baigę verslo ir viešosios vadybos studijų krypties grupės arba socialinių mokslų studijų krypties grupės universitetinės pirmosios pakopos studijas arba baigę kitų krypties universitetinės pirmosios pakopos studijas ir papildomųjų studijų metu išklause pasirinktos studijų programos specifiką atitinkančius dalykus. Taip pat turės mokėti anglų kalbą B2 arba aukštesniu lygiu bei pateikti komisijai

motyvacinį laišką, o ne ES šalių piliečiai turės dalyvauti papildomame priėmimo pokalbyje. Pagrindinis Programos viešinimas vyks ISM interneto svetainėje.

Studentų atrankos ir priėmimo kriterijai aiškūs, suprantami ir įgyvendinami atsižvelgiant, kad tai yra antrosios pakopos studijų programa.

- *Užsienyje įgytų kvalifikacijų, dalinių studijų ir ankstesnio neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimo tvarkos ir jos taikymo įvertinimas.*

Universitetas yra nustatęs kreditų perkėlimo principus. Studentų pasiekimai, kurie yra mažesni nei 6 balai (10 balų skalėje) nėra pripažįstami. ISM taip pat turi neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų kompetencijų pripažinimo taisyklės (patvirtintas rektoriaus įsakymu Nr. 01-07-56-1).

Universitetas pripažįsta tiek studijas užsienyje, tiek neformaliu ir savaiminiu būdu įgytas kompetencijas. Tačiau taiko ir mažiausio patenkinamo balo „grindis“, kas užtikrina, kad stojantysis asmuo ne tik išklause dalykus, bet ir juos suprato bei gebės pritaikyti, tuo pačiu užtikrina, kad pripažinus studento turimas kompetencijas ISM studijų kokybė nepablogės.

- *Studentams teikiamos akademinės, finansinės, socialinės, psichologinės ir asmeninės paramos tinkamumo, pakankamumo ir veiksmingumo įvertinimas.*

Studentams sistemingai teikiamos orientavimo paslaugos per visą studijų laikotarpį, užtikrinama akademinė ir administracinė, psichologinė parama per įvadinės paskaitas, individualias Universiteto tarnybų atstovų konsultacijas, asistentų („bičiulių“) paslaugas (užsienio studentams). Dėstytojų konsultacijos vykdomos tiek gyvai, tiek ir nuotoliniu būdu, o psichologines konsultacijas studentai gali gauti ir internetu lietuvių bei anglų kalbomis.

Karjeros centras konsultuoja visais su karjera susijusiais klausimais, taip pat informuoja apie darbo galimybes.

Svarbu paminėti, kad be standartinio valstybės finansavimo ISM suteikia 30% nuolaidą studentams, kurie nori studijas tęsti antrojoje studijų pakopoje. Studentai yra skatinami vienkartinėmis stipendijomis. Talentingiausi užsienio studentai gali gauti 30% nuolaidą studijų kainai sumokėti, apie šią galimybę studentai yra informuojami priėmimo metu.

Aprašo 39 psl. nurodoma, kad „10 geriausių būsimųjų Verslo tvarumo vadyba magistrantūros studentų, atrinktų konkurso būdu, yra siūloma galimybė už studijas pradėti mokėti pajutus realią grąžą – įgijus kokybišką išsilavinimą ir padarius karjerą. Formuojant konkursinę eilę yra vertinami stojančiųjų akademiniai pasiekimai ir motyvacija.“

ISM neišskiria Lietuvos ir užsienio šalių studentų ir suteikia tokias pat galimybes gauti stipendijas. Taip pat visiškai inovatyvus metodas yra siūlyti gabiems studentams už studijas mokėti pajutus realią grąžą gyvenime. Tai motyvuoja studentus gerai mokytis ir sumažina finansinę naštą studijų metais. Svarbu paminėti, kad Universitetas atsižvelgia į studentus ir suteikia galimybę konsultotis tiek gyvai, tiek ir nuotoliniu būdu.

- *Informacijos apie studijas ir studentų konsultavimo pakankamumo įvertinimas.*

Visą reikalingą informaciją studentai gauna pirmąją studijų savaitę. Studentams reikalinga informacija yra talpinama ISM vidinėje e-mokymosi sistemoje Moodle. Studentai supažindinami ne tik su visa reikiama informacija, bet ir pristatomas kiekvienas dėstytojo studijų dalykas.

Pateikiama informacija yra aiškiai išdėstyta, studentai informuojami ne tik pirmąją studijų savaitę, bet ir suteikiama galimybė bet kuriuo studijų metu kreiptis į studijų vadybininką arba programos vadovą. Svarbu paminėti, kad į informavimo procesą yra įtraukiamos visos institucijos nuo bibliotekos iki karjeros centro.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. ISM daug dėmesio skiria savo studentų informavimui ir konsultacijų prieinamumui, siūlant tiek gyvas, tiek nuotoline konsultacijas.
2. Vienas iš novatoriškiausių studentų rėmimo ir palaikymo būdų yra galimybė už studijas mokėti gavus išsilavinimą ir įgijus karjeros pasiekimų.
3. Universitetas tiek Lietuvos, tiek užsienio studentams suteikia vienodas galimybes studijų kainos kompensavimui, taip pat palaiko mokymosi visą gyvenimą idėją, siūlant nuolaidas bakalauro studentams studijų tęsimui antrojoje pakopoje.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

Nepastebėta.

2.4. STUDIJAVIMAS, STUDIJŲ PASIEKIMAI IR ABSOLVENTŲ UŽIMTUMAS

- *Mokymo ir mokymosi proceso, leidžiančio atsižvelgti į studijuojančiųjų poreikius ir įgalinančių juos pasiekti numatytus studijų rezultatus, įvertinimas.*

Darbas auditorijose apims paskaitas, seminarus, vaizdo pristatymus, atvejų analizę, kviestinių lektorių paskaitas, interaktyvias diskusijas ir mokslinių straipsnių kritinę analizę (Aprašo 41psl.). Universitete studentai taip pat turės galimybę dirbti individualiai ir grupėmis, integruoti teorines ir praktines žinias, taikyti šiuolaikines informacines technologijas.

Apraše teigiama, jog studentai, sėkmingai baigę Verslo tvarumo vadybos magistrantūrą, bus tinkamai pasirengę stoti į trečiosios studijų pakopos studijas ir tęsti studijas doktorantūroje verslo arba vadybos srityse (Aprašo 43 psl.). Ekspertai, susipažinę su pateikta medžiaga bei informacija virtualaus vizito metu, su šiuo teiginiu sutinka.

Nuotolinio vertinimo vizito metu buvo išsiaiškinta, kad Programoje studijos bus mažai derinamos su dirbančiais studentais, nes dėstytojai stengsis, kad visos paskaitos vyktų kontaktiniu būdu ir būtų užtikrintas kuo didesnis jų lankomumas (nors šioje vietoje verta pastebėti, kad pačios paskaitos planuojamos vykdyti nuo 17:00 val.). Taip pat dauguma dėstytojų konstatavo, jog netaikys netradicinių mokymo būdų.

- *Sąlygų, užtikrinančių galimybes studijuoti socialiai pažeidžiamoms grupėms bei studentams su specialiaisiais poreikiais, įvertinimas.*

Apraše teigiama, kad: „ISM patalpos ir auditorijos pritaikytos specialiųjų poreikių turintiems studentams, jiems užtikrinama prieiga prie mokymosi / mokymo medžiagos, bibliotekos ištekliai prieinami per Moodle sistemą. Specialiųjų poreikių turintiems studentams gali būti parengti individualūs planai, leidžiantys studijuoti savo tempu. ISM Fondas skiria ir socialines stipendijas geriausiems studentams, kurie kitaip negalėtų studijuoti ISM.“ (Aprašo 43 psl.).

Vizito metu taip pat buvo išsiaiškinta, kad studentams su specialiaisiais poreikiais yra galimybė apsvastyti ar studijų krūvis nebus per didelis, ir studijų dalykus bei jų trukmę adaptuoti pagal poreikį. Yra galimybė skirti daugiau laiko atsiskaitymui ir tam skiriama atskira patalpa. Universitetas gali pailginti arba sutrumpinti studijų laiką pagal studento mokymosi greitį.

Nepaisant to, tiek iš pateiktos analizei medžiagos, tiek informacijos surinktos virtualaus vizito metu nėra aišku kaip konkrečiai universiteto patalpos ir auditorijos pritaikytos spec. poreikių turintiems studentams, kaip užtikrinama prieiga prie mokymosi medžiagos.

- *Akademinių sąžiningumo, tolerancijos ir nediskriminavimo užtikrinimo politikos įgyvendinimo įvertinimas.*

Universiteto sąžiningumo, tolerancijos ir nediskriminavimo politika yra užtikrinama remiantis galiojančiu ISM Etikos kodeksu bei į pagalbą pasitelkiant studijų reglamentą bei Etikos komisiją.

ISM Etikos kodekso tikslas yra įdiegti ir išlaikyti aukštus profesinius ir etikos standartus, kurių laikosi Universiteto bendruomenės nariai, ir skatinti įgyvendinti Universiteto puoselėjamas vertybes. Etikos kodeksas apima tokius klausimus kaip nešališkumas, žodžio laisvė, nediskriminavimas ir akademinis solidarumas, mokymosi ir mokslinių tyrimų kokybė, informacijos konfidencialumas, asmeninių ir Universiteto interesų konfliktas, kovos su kyšininkavimu politika ir santykiai darbo vietoje (Aprašo 43 psl.). Su kodeksu studentai supažindinami įvadinėje sesijoje, o apie būtinybę jo laikytis (taip pat kaip ir Studijų reglamento) primena standartinė informacija, pateikiama ant Universiteto egzaminų lapų šablono (formos).

- *Apeliacijų, skundų dėl studijų proceso teikimo ir nagrinėjimo procedūrų taikymo efektyvumo krypties studijose įvertinimas.*

Universitetas turi patvirtintą studentų apeliacijų nagrinėjimo tvarką, kur pagal apeliacijos pobūdį kiekvienas atvejis yra perduodamas nagrinėti skirtingam komitetui: apeliacijų, etikos arba ginčų. Prieš teikiant apeliaciją studentas, pagal galiojančią tvarką, turi pasikonsultuoti su dalyko dėstytoju bei atitinkamais administracijos darbuotojais dėl apeliacijos pagrįstumo.

Pagirtina, kad universitetas turi kelias komisijas, kurios dirba tik su tam tikros srities apeliacijomis, tai užtikrina sklandų ir greitą nagrinėjimą. O prevencinė konsultavimosi sistema prieš teikiant apeliaciją sudaro sąlygas pabandyti situaciją spręsti neteikiant skundo.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. Galimybė studijų programą adaptuoti pagal individualius specialiųjų poreikių turinčių studentų poreikius.

2. Apeliacijų nagrinėjimu užsiima trys komitetai, kurie pasiskirstę pagal trijų tipų skundus, kas užtikrina greitą atvejų nagrinėjimą.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

1. Išsamus, detalizuotas, lengvai prieinamas informacijos pateikimas apie Universiteto patalpų ir auditorijų pritaikymas specialiųjų poreikių turintiems asmenims.

Reaguodami į pateiktą tobulintiną aspektą Programos rengėjai pateikė informaciją, jog informacija apie universiteto infrastruktūros adaptavimą, studijų proceso pritaikymą specialiųjų poreikių turintiems studentams, pateikta Universiteto puslapyje: <https://www.ism.lt/magistranturosstudijos/magistro-studijos-zmonems-su-negalia/>.

Informacija apie psichologo konsultacijas pateikta: <https://www.ism.lt/psichologines-konsultacijos/>.

Ekspertų nuomone, šis tobulintinas aspektas išspręstas tinkamai.

.

2.5. DĖSTYTOJAI

- *Programoje dirbančių dėstytojų skaičiaus, kvalifikacijos ir kompetencijos (mokslinės, didaktinės, profesinės) pakankamumo studijų rezultatams pasiekti įvertinimas.*

Programos apraše nurodoma, jog dėstymui numatyta 15 akademinių darbuotojų, iš kurių 8 yra profesoriai, 5 docentai ir 2 didelę verslo konsultavimo patirtį turintys lektoriai. 10 (67%) akademinio personalo yra nuolatiniai dėstytojai, penki – nenuolatiniai (vizituojuantys). 14 iš numatytų Programos dėstytojų (93 proc.) turi daktaro laipsnį (formalusis reikalavimas- ne mažiau 80 proc.), 6 studijų krypties dalykus dėstysiantys dėstytojai (60 proc. studijų krypties dėstytojų) turi profesoriaus kvalifikaciją (formalusis reikalavimas- ne mažiau kaip 20 proc.). Universiteto pateiktoje informacijoje teigiama, jog visi numatyti programos dėstytojai anglų kalba kalba ne žemesniu nei C1 lygiu, o šis anglų kalbos lygis yra vienas iš reikalavimų ISM universiteto dėstytojams ir kitiems šios programos darbuotojams.

Akcentuojama tarptautiškumo dimensija. Programoje nuo 2022 rugsėjo 1d. bus įdarbinti 2 nauji dėstytojai iš užsienio, o dalis dėstytojų daktaro laipsnius yra įgiję užsienio šalių universitetuose.

Darytina išvada, jog Programoje dirbsiančių dėstytojų skaičius, kvalifikacijos ir kompetencijos (mokslinės, didaktinės, profesinės) pakankamos studijų rezultatams pasiekti.

- *Sąlygų dėstytojų kompetencijoms tobulinti įvertinimas.*

Universitete veikia 3 dimensijų kompetencijų tobulinimo sistema, orientuota į atitinkamų sąlygų sudarymą bei skatinimą jomis pasinaudoti:

1. Finansinis skatinimas. Skatinamas dėstytojų tobulinimasis tiriamojoje mokslo veikloje finansine premija, kuri yra skiriama ISM dėstytojams ir doktorantams už aukštos kokybės straipsnius, išpublikuotus „Association of Business Schools Academic Journal Guide (AJG)“ arba „Financial Times Top 50 Journals List Used in Business School Research Rankings (FT 50)“ žurnalų reitingavimo sąrašuose esančiuose žurnaluose.

2. Akademinės kvalifikacijos kėlimo mokymai. Dėstytojai yra remiami (finansškai, konsultacijomis, papildomos motyvacijos priemonėmis, pasitelkiant tarptautines priemones, iniciatyvas (pvz. Erasmus+; NordPlus; dvišalių mainų programos ir pan.)) tobulinant jų mokymo ir mokslinių tyrimų įgūdžius ISM žiemos ir vasaros Akademijose, kurių temos aptariamoms ir suderinamos su dėstytojais iš anksto atsižvelgiant į jų poreikius.

3. IT vartotojų kompetencijų kėlimas. Teikiama nuolatinė parama dėstytojams, skaitantiems paskaitas internetu (COVID-19 laikotarpiu), organizuojami IT skyriaus seminarai, kaip efektyviau panaudoti technologijas paskaitose.

Kompetencijų tobulinimo veiklos atitinkamai valdomos: dėstytojų profesinio tobulinimosi poreikiai yra numatomi kasmetinių įvertinimų metu, ir peržiūrimi metų eigoje. Skatinamas dėstytojų bendradarbiavimas, dalijimasis gerąja praktika: jis yra vykdomas dėstytojams grįžus iš kitų universitetų ar konferencijų bei „Brown Bag“ vidiniuose seminaruose.

Įrodymais (stažuočių sąrašu, dėstytojų pateikta informacija susitikimo metu) pagrįstas Universiteto teiginys, jog visi programos dėstytojai tobulina savo mokslinę kompetenciją pirmaujančiose užsienio šalių universitetuose, turi įgūdžių efektyviai dirbti daugiakultūroje aplinkoje, jie nuolat aktyviai dalyvauja mobilumo programose, tarptautinėse konferencijose ir mokslinių tyrimų projektuose, leidžia teigti, jog yra sudarytos tinkamos sąlygos kompetencijoms tobulinti.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. Numatomų Programos dėstytojų komandos tarptautiškumo bruožai;
2. Formalizuotas pasidalijimo gerąja praktika procesas („Brown Bag“ vidiniai seminarai);
3. Žiemos ir vasaros Akademijų organizavimas dėstytojams.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

Nepastebėta.

2.6. STUDIJŲ MATERIALIEJI IŠTEKLIAI

- *Programos fizinių, informacinių ir finansinių išteklių, leidžiančių užtikrinti efektyvų mokymosi procesą, tinkamumo ir pakankamumo įvertinimas.*

Programos aprašyme įvardijama, kad studijos pagal šią programą vyks ISM universiteto pastate, Vilniaus senamiestyje. Kadangi programa bus vykdoma nuo 17:00 val., patalpomis dalinsis keturios magistrantūros programos (programos veiklai vykdyti gali būti naudojamos 15 auditorijų). Universiteto patalpose yra darbo vietos, skirtos individualiam / grupiniam studentų darbui: iki 44 vietų atviroje erdvėje, iki 34 vietų bibliotekoje, 15 vietų atviroje erdvėje yra kompiuterizuotos.

Seminarams yra skirtos auditorijos su pažangia garso ir vaizdo įranga bei bevieliu internetu, kurias studentai taip pat gali naudoti laisvu nuo paskaitų laiku savo mokymosi poreikiams. Universitetas taip pat turi patalpas studentų asociacijai ir studentų laisvalaikio kambarį. Universitete yra darbo vietos, skirtos dėstytojams pasirengti paskaitoms, studentų konsultacijoms ir atlikti tyrimus. Visose dėstytojų darbo vietose yra įrengti kompiuteriai. Dėstytojai taip pat yra aprūpinti atskiru asmeniniu kompiuteriu bei telefonu.

Programos aprašyme įvardijama, kad nuo 2022 m. rugsėjo mėn. ISM persikrausto į naujas patalpas, esančias Gedimino prospektas 7, Vilniuje. Tad šios programos įgyvendinimui atsiras papildomi materialiniai ištekliai: veiklai vykdyti bus naudojamos 15 auditorijų, 8 konsultacijų auditorijos, 2 kompiuterių klasės, bei erdvės individualiam / grupiniam studentų darbui: iki 60 atviroje erdvėje, iki 50 bibliotekoje, 30 vietų atviroje erdvėje bus kompiuterizuotos.

Galima pagrįstai teigti, kad patalpų kiekis šiai studijų programai įgyvendinti (paskaitos/pratybos/konsultacijos ir savarankiškas studentų/dėstytojų darbas) yra pakankamas.

ISM naudojama daug šiuolaikinių IT programų. Studentams „Live @ edu“ platformoje skiriamos 50 GB pašto dėžutės ir 1024 GB virtualioje duomenų saugykloje („skydrive“). Bendravimas tarp studentų ir darbuotojų vyksta per specializuotą informacinę sistemą, o mokymosi medžiaga platinama per mokymosi valdymo sistemą „Moodle“. Visos auditorijos ir specializuota įranga gali būti rezervuojama per rezervavimo informacinę sistemą. Studentai ir darbuotojai naudoja „MS Office 365“ versiją ir „Windows 10“ operacinę sistemą. Visose auditorijose yra prie kompiuterių prijungtos kameros, kurios yra paruoštos tiesiogiai transliuoti paskaitas studentams, kurie dėl esamos COVID situacijos ar kitų priežasčių negali lankyti užsiėmimų. Vienoje auditorijoje įrengti išmanieji mikrofoniai, todėl visos diskusijos gali vykti be papildomos įrangos. Šiuo metu universitete įdiegtas „a10G“ internetas. Planuojama, kad visi šie IT sprendimai bus įdiegti ir persikėlus į naujas patalpas. Apraše (51 psl.) nurodoma, kad „ISM patalpos yra pritaikytos studentams ir dėstytojams, turintiems specialiųjų poreikių“.

ISM biblioteka yra savarankiškas universiteto padalinys, kuris rūpinasi studentų ir dėstytojų informaciniais poreikiais ir padeda studentams mokytis savarankiškai (Aprašo 51 psl.). Kaip teigiama, programos aprašyme, šiuo metu bibliotekos fonde yra 8000 vnt. ir 7000 pavadinimų leidinių, vadybos studijoms - 6000 vnt. (2400 pavadinimų). Visus leidinius galima pasiimti semestru, dviem savaitėms, trimis dienoms, vienai dienai arba juos galima skaityti tik skaitykloje. Bibliotekoje studentai visada gali rasti vieną studijų vadovėlio egzempliorių, skirtą skaityti tik bibliotekoje. Visi bibliotekos leidiniai yra užregistruoti internetiniame kataloge ir su jais galima susipažinti Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos tinklalapyje. Lygiagrečiai studentai ir dėstytojai galės naudotis tokiomis internetinėmis duomenų bazėmis kaip EBSCO, Emerald, Sage, Taylor & Francis, Passport GMID ir kitomis, apimančiomis internetinius žurnalus ir internetines knygas, iš viso apie 220 000 knygų. ISM bibliotekos svetainėje pateikiamos nuorodos į atviros prieigos žurnalus ir saugyklų katalogus (OpenDOAR, OECDiLibrary, OpenAIRE, Free Full PDF, DOAJ, RePEc (ekonomikos mokslų darbai) ir virtualias bibliotekas (interneto archyvus).

Tačiau Apraše pasigendama informacijos apie specialios paskirties materialinius išteklius (pvz. programinę įrangą), kuri yra būtina šios programos įgyvendinimui, kaip antai, naudotiną duomenų rinkimui, apdorojimui bei verslo procesų modeliavimui.

- *Programos vykdymui reikalingų išteklių planavimo ir atnaujinimo įvertinimas.*

Programos aprašyme nurodoma, kad investicijos į ISM bibliotekos fondo atnaujinimą 2020/2021 mokslo metais buvo 77 885 EUR, o 2021/2022 mokslo metams yra numatytas 15% augimas. Universitetas kasmet analizuoja naudojimosi prenumeruojamų duomenų bazių statistiką ir, įvertinęs besikeičiančius studentų ir dėstytojų poreikius, sprendžia apie duomenų bazių prenumeratos pratęsimą ar naujų duomenų bazių įsigijimą. Spausdintų leidinių ir knygų

fondą magistrantūros studijose planuoja programų direktorius, atsižvelgdamas į dalykų aprašuose dėstytojų nurodytą pagrindinės literatūros sąrašą.

Fizinės infrastruktūros atnaujinimui yra numatytos tokios investicijos: (i) naujų ISM patalpų renovacijos darbai – 700 tūkst. Eur; (ii) naujų patalpų baldai ir infrastruktūra – 800 tūkst. Eur; (iii) naujų patalpų IT, audio, video, multimedia įranga - 430 tūkst. Eur. Apraše (53 psl.) nurodoma, kad “visos šios lėšos bus skiriamos iš paties ISM sukaupto nepaskirstyto pelno”.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. Studijos bus vykdomos efektyviai naudojant viso Universiteto materialiuosius išteklius, kurie tiesiogiai orientuoti į studijų kokybės užtikrinimą, siekiant sukurti kuo palankesnes studijų sąlygas studentams ir dėstytojams.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

1. Programos apraše nėra pateikta duomenų apie studijų įgyvendinimui numatomą naudoti programinę įrangą, naudotiną duomenų rinkimui, apdorojimui bei verslo procesų modeliavimui.

Pataisymai, atlikti atsižvelgiant į ekspertų rekomendacijas

Programos rengėjai papildė Programos aprašymą nurodydami, kad: (i) verslo procesų modeliavimui studentai naudos simuliacijas (pavyzdžiui, MIT Sloan Beer Game Online <https://mitsloan.mit.edu/teaching-resources-library/mit-sloan-beer-game-online>; Disaster Relief Supply Chain Management Simulation by Prof. Jacobs); (ii) verslo procesų vizualizavimui, taip pat sudėtingų duomenų iš Excel skaičiuoklės konvertavimui į struktūrines schemas studentai naudos Visio programinį paketą; (iii) studentai galės naudotis EndNote bibliografijos ir citavimo programinės įrangos paketu; (iv) Stata, Eviews, SPSS, MAXQDA programine įranga, skirta kokybinei ir mišrių metodų duomenų analizei; (v) Qualtrics internetinių tyrimų paketu, skirtu kompiuterinei kiekybinei ir mišrių metodų duomenų, teksto ir multimedijų analizei; (vi) kūrybiškumo ir inovatyvaus mąstymo ugdymui programa taikys dizaino mąstysenos (Design thinking) metodus ir įrankius, ir skatins kūrybinį mąstymą naudojant interaktyvias vizualaus bendradarbiavimo įrankius (Mural, Miro).

Ekspertai konstatuoja, jog į pateiktas rekomendacijas sureaguota tinkamai, atlikti patobulinimai/pakeitimai tenkina.

2.7. STUDIJŲ KOKYBĖS VALDYMAS IR VIEŠINIMAS

- *Studijų vidinio kokybės užtikrinimo sistemos veiksmingumo įvertinimas.*

Universiteto teigimu, studijų kokybės užtikrinimas vykdomas atsižvelgiant į ISM misiją, vertybes, strateginius tikslus, Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo gaires, bei AACSB (angl. *The Association to Advance Collegiate Schools of Business*) kokybės standartą (2013 *Eligibility Procedures and Accreditation Standards for Business Accreditation, Date Last Revised: July 1, 2018*). Universitete funkcionuoja Akademinių standartų ir kokybės komitetas.

Akademines (veiklos) kokybės užtikrinimas vykdomas trijuose (instituciniame, programos ir modulio) lygmenyse, tarpusavyje sąveikaujančių „iš apačios į viršų“ principu:

- Programos dėstytojai atsakingi už palankios mokymosi aplinkos, įgalinančios pasiekti numatytus studijų rezultatus, sukūrimą;

- Programos vadybininkė/-as padeda Programos direktoriui valdyti administracinius studijų programos procesus, yra atsakinga/-as už savalaikį studentų ir dėstytojų informavimą, reikiamų duomenų įvedimą į duomenų bazę ir kt.
- Programos direktorė/-ius atsakingas už studijų programos valdymą. Ji atsakinga už savalaikį programos atnaujinimą bei užtikrinimą, jog dėstytojų siūlomi pakeitimai netrukdytų siekti programos lygmens tikslų;
- Programos komitetas pataria Programos direktorei/-iui programos tobulinimo klausimais;
- Studijų komitetas peržiūri ir tvirtina turinio pakeitimus programme;
- Senatas peržiūri ir teikia rekomendacijas rektoriui dėl reikšmingų programų portfelio pokyčių.

Studijų programos valdymas ir tobulinimas vyksta pagal dokumentuotą procesą, aprašytą 2021m. atnaujintame Kokybės užtikrinimo vadove, patvirtintą valdymo schemą, kas sudaro prielaidas tinkamam studijų vidinės kokybės užtikrinimo sistemos veiksmingumui.

- *Socialinių dalininkų (studentų ir kitų suinteresuotų šalių) įtraukimo į vidinį kokybės užtikrinimą veiksmingumo įvertinimas.*

Socialiniai dalininkai įtraukiami į formalųjų Universiteto struktūrų, tokių kaip Senatas, - Programos (studentai dar papildomai į Studijų bei Etikos) komitetų veiklas.

Pagrindinė formalaus grįžtamojo ryšio su Programos studentais dalis yra apklausos (organizuojamos kiekvienam studijų moduliui pasibaigus) bei vidurio semestro diskusija. Gautoji grįžtamojo ryšio informacija sudaro prielaidas programos, atskirų dalykų tobulinimui, kurį vykdo programos direktorius, programos dėstytojai.

Socialiniai partneriai savo grįžtamąjį ryšį gali pateikti per/po dalyvavimo baigiamųjų darbų gynimuose (jie įtraukiami į gynimo komisijas), kviestinių paskaitų skaitymo eigoje (socialiniai partneriai kviečiami skaityti paskaitas studentams).

Karjeros centras vykdo absolventų karjeros stebėseną bei jų nuomonės rinkimą apie pasitenkinimą Universitete įgytomis kompetencijomis.

Apibendrinant surinktą informaciją galima teigti, jog socialiniai dalininkai formaliai yra įtraukti į vidinį kokybės užtikrinimą.

Pagrindiniai srities išskirtinimai:

1. Studijų kokybės valdymo sistema sukurta remiantis tarptautiniu AACSB kokybės standartu.

Pagrindiniai srities tobulintini aspektai:

Nepastebėta.

III. REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos, į kurias aukštoji mokykla turi atsižvelgti per 10 d. d. nuo išvadų projekto gavimo dienos:

1. Siekiant užtikrinti studentų nuoseklų kompetencijų ugdymą visose trijose „tvarumo“ paradigmos srityse (aplinkosaugos, socialinė ir valdymo sritys) Programos apraše ribotas dėmesys skiriamas technologinės dedamosios suvokimo ir kompetencijų formavimui tvaraus verslo projektavimo ir plėtros vertės kūrimo grandinėje. Rekomenduojama į Programos dalykų (modulių) visumą įtraukti platesnį pristatymą ir nagrinėjimą naujausių tendencijų, sietinų su tvarių (žiedinių/žalių) technologijų plėtra bei taikymu, tvaraus verslo projektavimo ir plėtros kontekste arba atitinkamai pakoreguoti Programos pavadinimą, tikslą, uždavinius susiaurinant jos aprėptį iki pateiktos vertinimui Programos versijos fokusavimosi **socialinio tvarumo** problematikos tematikoje.
2. Magistrantūros studijos yra neatsiejamas nuo mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos plėtojimo, kurie yra neatsiejami nuo progresyvių tyrimų metodų taikymo, naudojant atitinkamą specializuotą programinę įrangą, skirtą duomenų rinkimui, apdorojimui bei verslo procesų modeliavimui, formuojant programos metu rengiamų specialistų gebėjimus priimti efektyvius vadybinius sprendimus verslo tvarumo plėtojimo kontekste. Rekomenduojama Programos aprašymą papildyti informacija apie studijų įgyvendinimui numatomą naudoti programinę įrangą, naudotiną duomenų rinkimui, apdorojimui bei verslo procesų modeliavimui.
3. Išgryninti, pagrįsti tarpusavyje suderinti ir Programos pavadinime, tikslu, uždaviniuose įvardinti Programos priskyrimą arba **vadybos**, arba **verslo** studijų kryptį.

Ekspertai konstatuoja, jog į pateiktas rekomendacijas sureaguota tinkamai, atlikti patobulinimai/pakeitimai tenkina.

Kitos rekomendacijos:

1. Studijų programos pavadinimas „Verslo tvarumo vadyba“ suponuoja, kad parengti specialistai studijų metu įgytas žinias panaudos ir profesinę veiklą vykdys įmonėse, kurios nori padidinti savo tvarumą. Analizuojant programos aprašyme įvardintų ir susitikime vizito metu dalyvavusių socialinių partnerių pobūdį pastebėtina, kad tarp jų dominuoja ne gamybinės ar paslaugų įmonės, kurios norėtų ir/ar galėtų didinti savo verslo tvarumą, bet subjektai, kurie skatina kitus subjektus taikyti tvarumo principus versle. Rekomenduojama studijų eigoje praplėsti socialinių partnerių sąrašą, kurie dalyvaus programos įgyvendinime (inicijuos temas projektiniams darbams; suteiks vietas praktikoms; ir pan.), subjektais, kurie patys vykdo veiklas, sietinas su didesnio tvarumo poreikiu, bet ne konsultuoja kitus tvarumo plėtojimo klausimais. Rekomenduojama, kad santykis tarp subjektų, kurie patys vykdo gamybos/paslaugų veiklas ir konsultuojančių kitus tvarumo klausimais būtų apie 50/50.
2. ISM vadybos krypties mokslininkų aktyvus dalyvavimas nacionaliniuose ir tarptautiniuose MTEP projektuose, dažnu atveju yra fokusuojamas tik į tvarumo koncepto socialinę ir ekonominę dedamąją. Su „aplinkosaugine“ tvarumo dedamąja tiesiogiai siejasi tik pavieniai projektai. Apraše įvardijamose ISM mokslinių tyrimų 2020-2025 metais planuojamose įgyvendinti prioritutinėse tarpdisciplininėse tyrimų tematikose „aplinkosauginė“ komponentė, holistinėje tvarumo paradigmoje nėra įvardijama/išskiriama. Siekiant padidinti programos įgyvendinimo efektyvumą bei jos pridėtinę vertę, stiprinant ISM identitetą tvarumo plėtojimo srityje, rekomenduoja planuojamose įgyvendinti prioritutinėse tarpdisciplininėse tyrimų tematikose labiau atkleisti „aplinkosauginę“ tvarumo komponentę.
3. Parengti bei užtikrinti išsamų, detalizuotą, lengvai prieinamą informacijos pateikimą apie Universiteto patalpų ir auditorijų pritaikymas specialiųjų poreikių turintiems asmenims.

Šioje medžiagoje turi būti detali informacija kaip šiems asmenims yra užtikrinama prieiga prie universiteto mokymosi medžiagos, patekimo į įvairias patalpas ir pan., išsamiai aprašant esamas sąlygas.

Remiantis pateikta papildoma informacija ekspertai konstatuoja, jog šios rekomendacijos jau yra vykdomos tinkama linkme.

IV. APIBENDRINAMASIS ĮVERTINMAS

ISM vadybos ir ekonomikos universiteto ketinama vykdyti studijų programa *Verslo tvarumo vadyba* vertinama teigiamai.

Eil. Nr.	Vertinimo sritis	Srities įvertinimas, balai
1	Studijų tikslai, rezultatai ir turinys	3
2	Mokslo (meno) ir studijų veiklos sąsajos	3
3	Studentų priėmimas ir parama	4
4	Studijavimas, studijų pasiekimais ir absolventų užimtumas	3
5	Dėstytojai	4
6	Studijų materialieji ištekliai	4
7	Studijų kokybės valdymas ir viešinimas	4
	Iš viso:	25

1-Nepatenkinamai (sritis netenkina minimalių reikalavimų, yra esminių trūkumų, dėl kurių krypties studijos negali būti vykdomos)

2-Patenkinamai (sritis tenkina minimalius reikalavimus, yra esminių trūkumų, kuriuos būtina pašalinti)

3-Gerai (sritis plėtojama sistemiškai, be esminių trūkumų)

4-Labai gerai (sritis vertinama labai gerai nacionaliniame kontekste ir tarptautinėje erdvėje, be jokių trūkumų)

5-Išskirtinės kokybės (sritis vertinama išskirtinai gerai nacionaliniame kontekste ir tarptautinėje erdvėje)

Ekspertų grupės vadovas:
Dr. Giedrius Romeika